

میزان تأثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی در استان مرکزی در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵

فروزان کیوانفر^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۸/۱۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۰۷ محمدحسین پوربانی^۲

حسن خیری^۳

چکیده

با مطالعه مشارکت زنان در طول تاریخ جوامع به این مهم می‌رسیم که زنان در اکثر کشورها در سطوح و صور مختلف مشارکت حضور عمده‌ای نداشته‌اند و مشارکت آنان معمولاً در سطوح پایین و میانی فعالیت‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی بوده است، از این رو بررسی رابطه حضور و مشارکت آنان در عرصه‌های مختلف جامعه و تأثیر مستقیم آن بر توسعه سیاسی ضروری است. بدون در نظر گرفتن شرایط مشارکت زنان دستیابی به توسعه برای هر جامعه‌ای غیرممکن است. هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر مشارکت زنان و توسعه سیاسی در استان مرکزی طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۵ می‌باشد. پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است و با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، جامعه آماری به تعداد ۴۴۸۲۲۶ نفر جمعیت بالغ زنان بالای ۱۸ سال، حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۳ نفر تعیین گردیده است. در نتیجه بررسی و آزمون فرضیه‌های این پژوهش به کمک اسناد و مدارک معتبر و نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها بین متغیرهای وابسته‌ی مشارکت سیاسی، فرهنگی، اجتماعی زنان و توسعه سیاسی رابطه معنادار و مستقیمی وجود دارد. هرگاه زنان دارای آگاهی، امنیت، اعتماد، سرمایه اجتماعی، عدالت جنسیتی در خانواده و جامعه بوده‌اند، مشارکت جدی و فعال در تمام زمینه‌های یادشده داشته‌اند، به دنبال آن رشد جامعه مدنی و گذر از موانع توسعه سیاسی مشاهده شده است. با توجه به مستندات موجود، مشارکت زنان در استان مرکزی در دهه یاد شده، به دلیل وجود موانع ساختاری، ضعف بسترهای لازم برای حضور زنان، عدم توازن در بحث انتخابات و تعداد کاندیداهای زن، نبود فرهنگ سیاسی زنان، عدم آگاهی و باور به تأثیرگذاری زنان از طرف خود آنها پایین بوده، مسیر شکل‌گیری پیشرفت و توسعه سیاسی روند کندی داشته است.

کلمات کلیدی

زنان، مشارکت اجتماعی، مشارکت فرهنگی، مشارکت سیاسی، توسعه سیاسی.

۱- دانشجوی دکتری گروه جامعه‌شناسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران. f.keyvanfar@yahoo.com

۲- استادیار گروه جامعه‌شناسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران. (نویسنده مسئول) mhpouryani@yahoo.com

۳- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران. hassan.khairi@gmail.com

مقدمه و بیان مساله

مشارکت زنان و ورود به فرایند توسعه سیاسی در اکثر جوامع به خصوص کشورهای توسعه‌نیافته از اهمیت خاصی برخوردار است. در جهان امروز مشارکت زنان در نیروی کار جهانی روبه افزایش است و رقابت اقتصادی و توسعه تکنولوژی سبب تغییر مرزبندی بین حوزه کار و خانواده شده است توسعه سیاسی یکی از شاخه‌های توسعه است باهدف رسیدن به پیشرفت همه‌جانبه، قطع وابستگی، افزایش مشارکت و رقابت آحاد مختلف مردم به‌ویژه زنان، ایجاد تحولات عمیق ساختار و نظام اداری و اجتماعی در تمام بخش‌های جامعه‌های در حال گذار، این مهم زمانی رخ می‌دهد که زنان با شناخت موقعیت و پایگاه اجتماعی خود و مشارکت، دلسوز شرایط جامعه خویش بوده و در تعیین سرنوشت خود گام بردارند. در بررسی مشارکت زنان، توسعه سیاسی و یا عدم توسعه سیاسی در ایران عوامل داخلی و خارجی متعددی دخیل می‌باشند. پس برای بقا و رهایی از بحران توسعه‌نیافتگی و همچنین شناخت آسیب‌ها و چالش‌های حضور زنان در این مسیر، وجود یک الگوی پیشرفت و توسعه متناسب با ساختار نظام و فرهنگ ایرانی اسلامی شرط ضروری جامعه است و تأکید بر اهمیت مشارکت زنان به‌عنوان عنصری خلاق و فعال در روند امور در الگوهای نوین توسعه و توسعه سیاسی، با مؤلفه‌های بومی از اهمیت ویژه‌ای در ایران برخوردار است. هر جامعه‌ای برای تحقق اهداف توسعه‌گرایانه، بایستی از تمامی منابع انسانی خود بهره‌گیرد. زنان هر جامعه، نیروی محوری و بنیادی محسوب می‌شوند که اشتغال و فعالیت آنان دوشادوش مردان به‌عنوان بخشی از جمعیت فعال جامعه، تأثیر فراوانی در رشد، توسعه و سازندگی جامعه دارد؛ زمانی که حضور زنان در فرآیند مشارکت سیاسی فقط همانند رأی‌دهندگان سر به راه، تنها در رأی‌گیری پای صندوق‌ها حضور پیدا می‌کنند این امر، سبب ایجاد یک آسیب اجتماعی در جامعه می‌شود. اگرچه زنان ایران، نقش فعال و سازنده‌ای در شکل‌گیری و نهادینه شدن روند انقلاب اسلامی داشته‌اند، ولی آن‌چنان‌که شایسته است از سهم متناسب در ساخت قدرت سیاسی برخوردار نشده‌اند و در مواضع و تصمیم‌گیری‌ها و مناصب قدرت، حضوری کمرنگ دارند. با رخداد انقلاب اسلامی در ایران که ماهیتی ایرانی، اسلامی و مدرن بوده، به زن از دیدگاه اسلام نگاه شد و حضور و فعالیت آنان روزبه‌روز بیشتر شد اما با توجه به توسعه سیاسی که یکی از شاخص‌هایش، عدالت جنسیتی است، و همچنین شعار تحقق حقوق زنان، باید کشور در راه توسعه سیاسی قدم برمی‌داشت ولی بعد از بیش از چهل سال از وقوع انقلاب، حکومت مسیر تحول و توسعه سیاسی را به‌راحتی نتوانسته طی نماید و از روند رو به رشد، پیشرفت و توسعه خود، دورمانده است. مساله این است که نبود بسترهای فعالیت زنان در مقاطع مختلف زمانی، چالش‌های توسعه سیاسی و مشارکت زنان باید از زوایای مختلف مورد بحث و تحلیل قرار گیرد، تا یک

میزان تاثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی ... / کیوانفر، پوریانی و خیری

الگوی پیشرفت با حضور و مشارکت هرچه بیشتر زنان مسلمان و پایبند به اصول به‌عنوان یک مدل بومی بر پایه سنت، فرهنگ و تاریخ ایرانی اسلامی این دیار، نظریه‌پردازی و برای رسیدن به توسعه سیاسی عرضه شود. استان مرکزی و شهر اراک که مدنظر این پژوهش است طبق مدارک موجود، میزان مشارکت‌کنندگان زنان در تصمیم‌گیری سیاسی در بحث کلیه انتخابات در طول دهه گذشته (۱۳۸۵-۱۳۹۵) با کاهش در صد مشارکت‌کننده همراه بوده است، این استان و به‌ویژه شهر اراک یک شهر کاملاً صنعتی و برخوردار از صنایع بزرگ تولیدی است و بخش عظیمی از درآمد آن از بخش صنایع به دست می‌آید، زنان به تبعیت از مردان و پدران‌شان که درگیر تحریم‌ها، وضعیت نامناسب سیاسی کشور، عدم تولید و فروش محصولات کارخانه‌هایی که محل تأمین درآمد زندگی‌شان بوده است، رکود، فقر شهری و عدم دسترسی به امکانات و تحقق توسعه را شاهد بوده و همین مساله سبب کاهش انگیزه مشارکت آنان در عرصه‌های مختلف جامعه آماری بوده است. پس مساله توسعه سیاسی و مشارکت زنان در زمینه سیاسی، فرهنگی و اجتماعی که مورد تحقیق این پژوهش است در این استان باید مورد توجه قرار گیرد.

اهمیت تحقیق

در بسیاری از کشورهای جهان سوم، توسعه و پیشرفت همه‌جانبه بستگی به مشارکت جمعی و فعال مردم هم مردان و هم زنان دارد، به این دلیل تمرکز دولتمردان و سیاستمداران باید بر افزایش نقش مشارکت‌های زنان و مردان در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و باشد تا فرآیند توسعه سریع‌تر پایه‌ریزی شود. در عصر حاضر، فراهم کردن زمینه‌های تازه برای مشارکت بیشتر زنان و بهره‌گیری جدی‌تر از قدرت تفکر، ابداع و خلاقیت آنان باید در سرفصل سرمایه‌های مدیریت نوین قرار گیرد. (یا سوری و نوروزی نژاد، ۲۳: ۱۴۰۰). از طریق مشارکت، زنان در امور اجرایی مربوط به خود به شکل واقعی و ملموس برخورد پیدا می‌کنند و از این‌رو فاصله آنان با سیاست‌گذاران حکومتی، سازمان‌های دولتی، شوراهای محلی و نیز تعارض منافعشان کم و کاهش می‌یابد و این نشان‌دهنده مهم بودن موضوع می‌باشد. در فرآیند توسعه سیاسی هرچه بنیان جامعه مدنی ضعیف‌تر باشد احتمال مشارکت زنان و تحقق توسعه سیاسی کم‌تر می‌شود. هرگاه که دولت زمینه فعالیت و مشارکت زنان را فراهم نکرده و رقابت در بسترهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی زنان با مردان کمتر بوده، بسترهای توسعه سیاسی مشاهده نشده است. ولی زمانی که زنان خود را در شرایط بهتری از امنیت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، سرمایه اجتماعی، عدالت جنسیتی دیده، همبستگی و مشارکت زیادی در تمام زمینه‌ها داشته‌اند، بدین ترتیب شرایط رشد و پیشرفت جامعه مدنی و گسترش حضور زنان و بسترسازی توسعه سیاسی در آن دوره شکل گرفته است. هدف این پژوهش افزایش مشارکت زنان، توسعه فعالیت‌های زنان

و رقابت در گروه‌های اجتماعی و زندگی سیاسی است. بدین ترتیب بررسی میزان مشارکت زنان به‌عنوان عاملی مهم در توسعه سیاسی در این تحقیق مورد اهمیت می‌باشد؛ که تاکنون در کل استان تحقیقی در این زمینه انجام نگرفته است.

پیشینه تحقیقات

- زنگانه و همکاران در مقاله‌ای با عنوان "گستره‌های فضایی فقر شهری اراک، تحلیل فضایی مخاطرات محیطی" در سال ۱۳۹۴ چنین می‌نویسند: گستره‌های فقر، نابرابری و تفاوت در الگوی زیست در کلان‌شهرهای بزرگ ماحصل اقتصاد دوگانه با حاکمیت سرمایه‌داری بازار آزاد است. گسترش شهرها با ساختار فضایی نامنسجم و ازهم‌گسیخته سبب تمرکز نامعقول امکانات و خدمات در بخش‌های گوناگون شهر و توسعه‌ی اجتماعی اقتصادی نابرابر در آن‌هاست. شهر اراک از جمله شهرهایی است که فضای شهری آن دارای عدم تعادل اجتماعی اقتصادی و وجود گستره‌های فضایی فقر در حاشیه‌های شهر است. هدف پژوهش حاضر، شناسایی و سطح‌بندی گستره‌های فقر شهری در شهر اراک است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که با توجه به تلفیق شاخص‌های چندگانه اجتماعی و اقتصادی و کالبدی، هفت گستره‌ی اصلی در شهر شناسایی شدند که به‌جز بخش مرکزی، عمدتاً در حاشیه شهر قرار دارند. نتایج سطح‌بندی گستره‌های شناسایی‌شده حاکی از آن است که به لحاظ برخورداری و شرایط مطلوب زیستی بخش مرکزی در رتبه‌ی اول، محور ۲۰ متری میقان و محله‌های رودکی و باغ‌خلج در رتبه‌ی دوم، محله‌ی داوران و کشتارگاه، محله‌ی فوتبال و کوی ولی عصر در رتبه‌ی سوم و سرانجام، کوی قنات ناصری در رتبه‌ی چهارم قرار دارند.

یاسوری، مجید و معصومه نوروزی نژاد از دانشگاه گیلان در مقاله‌ای با عنوان "فرا تحلیل کیفی ابعاد توسعه کارآفرینی زنان روستایی"، چاپ شده در فصلنامه زن در توسعه و سیاست " ۱۴۰۰، چنین می‌نویسند: کارآفرینی از فعالیت‌هایی است که می‌تواند برطرف‌کننده بسیاری از چالش‌های اقتصادی در مناطق روستایی باشد. در این میان، زنان به‌عنوان یکی از گروه‌های تأثیرگذار در جامعه روستایی نقشی مهم دارند. فراگیری کارآفرینی بین زنان روستایی نیازمند برنامه‌ریزی برای شناسایی عوامل کلیدی تأثیرگذار در توسعه فعالیت‌های کارآفرینانه است؛ بنابراین، برای تقویت هرچه بیشتر کارآفرینی زنان روستایی، مطالعه عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی اهمیت فراوانی دارد. بر این اساس، هدف تحقیق حاضر شناسایی عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی زنان روستایی و طبقه‌بندی آن‌ها از لحاظ ارزش و اهمیت است که به روش فرا تحلیل کیفی بررسی شده است. در تحقیق حاضر، از مجموع ۱۱۲ مقاله علمی-پژوهشی انتشاریافته، تعداد ۴۶ مقاله کاملاً مرتبط با موضوع تحقیق که به‌صورت پیمایشی

میزان تاثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی ... / کیوانفر، پوریانی و خیری

و میدانی انجام شده‌اند، بررسی شده است؛ بازه زمانی تحقیقات نیز بین سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۹ است. طبق یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر توسعه کارآفرینی زنان روستایی عبارت‌اند از: سطح سواد و دانش فردی زنان روستایی، شرکت در دوره‌های آموزشی کارآفرینی، کسب درآمد، عامل عضویت در گروه‌های ثانویه، حمایت خانواده، حمایت نهادهای دولتی و عامل حمل‌ونقل.

- خادمی، عاطفه و زینب یاسری از پژوهش‌کننده مطالعات فرهنگی اجتماعی وزارت علوم و دانشگاه علامه طباطبائی در مقاله‌ای با عنوان "فرا تحلیل سیاست‌گذاری‌های جمهوری اسلامی ایران در موضوع اشتغال زنان با تأکید بر تعادل کار و خانواده"، چاپ شده در فصلنامه زن در توسعه و سیاست در سال ۱۴۰۰، می‌نویسند: تعادل کار خانواده به هم‌زمانی تحقق نقش‌های خانوادگی و شغلی اشاره دارد. بدون شک، محتوا و چگونگی پرداخت نظام سیاست‌گذاری به این موضوع، از اصلی‌ترین عوامل اثرگذار جهت تحقق وضعیت مطلوب نظام اشتغال زنان و تحقق تعادل سازنده بین کار و خانواده در زندگی زنان محسوب می‌شود. این پژوهش باهدف بررسی روند و گرایش‌های سیاست‌گذاری اشتغال زنان و چگونگی توجه این نوع سیاست‌ها به تعادل کار- خانواده در خصوص زنان با استفاده از روش فرا تحلیل انجام شده است. در این پژوهش، فرا تحلیل سیاست‌گذاری‌های به‌عمل‌آمده در حوزه اشتغال زنان و توجه به میزان ارتباط آن‌ها در ایجاد تعادل میان حوزه‌های کاری و خانواده نشان می‌دهد که حوزه سیاست‌گذاری نتوانسته به صورت نظام‌مند به تحقق اهدافی مانند تعادل میان اشتغال و خانواده کمک کند و همچنین بر مبنای اصل کرامت زنان و توجه به منزلت‌زایی برای زنان به ساماندهی امر اشتغال بپردازد؛ لذا سیاست‌های اتخاذی طی این سال‌ها در یک آشفتگی مبنایی و محتوایی به سر می‌برد که در نسبت با زن تراز انقلاب اسلامی نیست.

- گلابی، فاطمه و فتانه حاجیلو از دانشگاه تبریز در مقاله‌ای با عنوان "بررسی جامعه‌شناختی برخی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی زنان (مطالعه موردی استان آذربایجان)", چاپ شده در فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در سال ۱۳۹۱ چنین می‌نویسند: مشارکت سیاسی به‌عنوان یکی از شاخص‌های عمده توسعه تلقی می‌شود. زنان به‌عنوان بخشی از سرمایه‌های انسانی هر جامعه، با مشارکت سیاسی خود می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در اداره کشور داشته باشند. متغیرهایی که تأثیر آن‌ها بر مشارکت سیاسی زنان موردسنجش قرار گرفته عبارت‌اند از: خاستگاه اجتماعی و اقتصادی خانواده، عضویت و فعالیت فرد در انجمن‌ها، فعالیت والدین و دوستان فرد در انجمن‌های مختلف، تمایل فرد به مشارکت، تمایل والدین و دوستان فرد به مشارکت. نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که از بین این متغیرها، متغیر فعالیت فرد در انجمن‌ها بیشترین تأثیر و تمایل والدین فرد به مشارکت، کمترین

تأثیر را بر مشارکت سیاسی زنان داشته است.

- نظری، مینا، علی‌علی حسینی سیدجواد امام‌جمعه‌زاده، مهدیه پوررنجبر در مقاله‌ای با عنوان " بررسی رابطه جامعه‌پذیری و مشارکت سیاسی زنان " چاپ شده در پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۳ می‌نویسند: تأثیر جامعه‌پذیری بر مشارکت سیاسی زنان در سطوح بالای تصمیم‌گیری در ایران پس از انقلاب، با رویکردی توصیفی تحلیلی، بررسی می‌شود. به این منظور، با بهره‌گیری از روش تحلیل ثانویه و با مراجعه به داده‌ها و آمارهای موجود در وزارت خانه‌ها و مجلس شورای اسلامی، در گام نخست به بررسی میزان مشارکت سیاسی زنان در ساختار قوه مقننه و مجریه و قضائیه پرداخته شده و سپس نسبت بین مشارکت سیاسی زنان و جامعه‌پذیری بررسی شده است. به نظر می‌رسد که مشارکت سیاسی زنان در ساختار قدرت در جمهوری اسلامی ایران اندک است. در پاسخ به این سؤال که چرا زنان در ساختار قدرت جمهوری اسلامی حضور اندکی دارند، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که زنان، بر اثر جامعه‌پذیری متفاوت و کلیشه‌های جنسیتی که در فرایند جامعه‌پذیری از طریق نهادهایی مثل خانواده، رسانه‌ها، مدارس، نهادهای آموزشی به آن‌ها القا می‌شود، سیاست را حیطه‌ای مردانه تلقی می‌کنند و تمایلی به مشارکت سیاسی، مخصوصاً حضور در عرصه قدرت، ندارند به این ترتیب، تمایل نداشتن زنان به حضور در عرصه قدرت، بیش از آن‌که ناشی از ساختارهای حاکم بر جامعه باشد، نشأت گرفته از جامعه‌پذیری متفاوت دختران و زنان ارزیابی می‌شود؛ اما شرط اول، برای افزایش مشارکت و حضور زنان در عرصه قدرت، زدودن و جلوگیری از بازتولید کلیشه‌ها و هویت‌های جنسیتی برخاسته از فرهنگ جامعه در فرایند جامعه‌پذیری است.

- محسنی تبریزی و عباسی قادی، مجتبی در سال ۱۳۹۲ مقاله‌ای با عنوان «تبیین و مقایسه مشارکت اجتماعی جوانان در دو جامعه ایران و تاجیکستان ارائه داده‌اند، این پژوهش در صدد بررسی و مقایسه مشارکت اجتماعی جوانان در دو جامعه ایران و تاجیکستان بوده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مشارکت اجتماعی جوانان علی‌رغم این‌که پایین‌تر از سطح استاندارد تعیین شده بر اساس میانگین امتیازات مجموع گویه‌ها بودند، تفاوت معناداری بسیار اندکی نیز بین دو جمعیت آماری ایران و تاجیکستان مشاهده شده است. علاوه بر این متغیرهای اعتماد اجتماعی، نوع جهت‌گیری کنش اجتماعی، نوع روابط و تعاملات اجتماعی، نوع ارزش‌های اجتماعی حاکم بر جامعه، عملکرد مکانیسم‌های جامعه‌پذیری، احساس نابهنجاری اجتماعی، احساس از خودبیگانگی، بیگانگی اجتماعی - سیاسی، احساس محرومیت نسبی، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، میزان تحصیلات، وضعیت تأهل، وضعیت شغلی و سن جوانان رابطه معناداری را با متغیر مشارکت اجتماعی جوانان در دو کشور نشان دادند و در مجموع

میزان تاثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی .../کیوانفر، پوریانی و خیری

۵۴ درصد از واریانس مشارکت اجتماعی جوانان را تبیین کردند.

- عباس نیا، اکرم، دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، دانشکده علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، در مقاله‌ای چاپ‌شده در کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی در سال ۱۳۹۳ با عنوان "بررسی رابطه میان توسعه سیاسی و مشارکت سیاسی زنان در ایران" می‌نویسد هر جامعه‌ای جهت رشد و تعالی خود نیازمند ارتقاء و تقویت سرمایه‌ها و داشته‌های خود می‌باشد. سرمایه انسانی در قالب سرمایه‌های اجتماعی یکی از مهم‌ترین انواع سرمایه‌ها می‌باشد. حضور فعال و مؤثر افراد انسانی زنان و مردان یک جامعه در عرصه‌های گوناگون می‌تواند به توسعه و رشد جامعه کمک کند. زمانی که در جامعه‌ای نابرابری، موجب عدم دستیابی یک عده از جامعه به فرصت‌ها و عرصه‌های حضور می‌گردد، این امر آثار نامطلوبی را بر حیات اجتماعی کل جامعه و فرایند توسعه در سطوح گوناگون می‌گذارد. در این نوشتار بر آنیم تا تأثیر مشارکت سیاسی بر توسعه سیاسی را بررسی نماییم. از این رو سؤال و یا موضوع اصلی در این پژوهش از این قرار است چه رابطه‌ای میان توسعه سیاسی و مشارکت سیاسی زنان در ایران وجود دارد؟ فرضیه: میان توسعه سیاسی و مشارکت سیاسی زنان رابطه‌ای متقابل وجود دارد. به این معنا که در زمان‌هایی که رویکرد جامعه و دولت معطوف به توسعه سیاسی بوده میزان مشارکت سیاسی زنان بالاتر بوده است.

- رضوی الهاشم، بهزاد از دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۸ در مقاله‌ای با عنوان "تحلیل جایگاه زنان در فرایند توسعه سیاسی - اجتماعی انقلاب اسلامی ایران" می‌نویسد: مشارکت زنان در توسعه سیاسی، شاخصی مهم در فرایند توسعه پایدار جامعه محسوب می‌شود. مقاله‌ی حاضر جایگاه مشارکت زنان را در فرایند توسعه سیاسی - اجتماعی جامعه ایران در دوره‌ی ۳۰ ساله‌ی انقلاب اسلامی بررسی کرده است. سؤال اساسی تحقیق این است که مشارکت زنان در فرایند توسعه سیاسی انقلاب اسلامی ایران چه جایگاهی دارد؟ چه فرصت‌ها و موانعی پیش روی مشارکت سیاسی زنان در ایران وجود دارد؟ چشم‌انداز مشارکت سیاسی زنان در ایران چگونه است؟ پژوهش حاضر از نوع مطالعات کیفی است که با بهره‌گیری از تکنیک تحلیل ثانویه انجام شده است. داده‌های مورد استفاده از منابع آماری وزارتخانه‌ها (وزارت کشور)، سازمان‌های دولتی (مرکز آمار ایران)، مجلس شورای اسلامی، شورای اسلامی شهر و... جمع‌آوری شده و با تکنیک تحلیل ثانویه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج تحقیق مبین این نکته است که در دوره‌ی انقلاب اسلامی، حضور و مشارکت زنان در رده‌های مدیریت به‌ویژه مدیریت‌های میانی و خرد چشمگیرتر شده است. ورود زنان به رده‌های بالای سازمانی دارای موانع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، عرفی و سلیقه‌ای است. با وجود اینکه تعداد زنان متخصص در جامعه و نیروی کار افزایش یافته

است، اما پیشرفت آن‌ها در مشاغل تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری چندان محسوس نبوده است. پژوهش نشان می‌دهد مدیریت آینده‌نیازمند استفاده‌ی بیشتر و کارآمدتر از نیروی بالقوه‌ی زنان در سطوح کلان مدیریت جامعه است. (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۳۷۸).

نقد و ارزیابی تحقیقات انجام‌شده

در تحقیقات یادشده صور مشارکت زنان و متغیرهای وابسته تأثیرگذار بر توسعه سیاسی به صورت مشخص موردتحقیق قرار نگرفته است، ولی در این پژوهش برای دستیابی به میزان تأثیر مشارکت زنان به‌طور خاص مشارکت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، بر توسعه سیاسی در تمام ابعاد موردبررسی قرارگرفته است. برتری این پژوهش در روش سنجش داده‌هاست که میزان تأثیرگذاری مشارکت اجتماعی، فرهنگی و سیاسی زنان را بر توسعه سیاسی به صورت کمی یعنی تجزیه‌وتحلیل داده‌ها با بهره‌گیری از نرم‌افزار SPSS در موضوعات اجتماعی در درجه اول و در مرحله بعد به‌صورت تحلیل، توصیف و تفسیر داده‌ها به صورت کیفی مورد مطالعه قرارگرفته است. در این تحقیق چون جامعه آماری افراد بالغ یعنی ۱۸ سال به بالای زنان مجرد و متأهل می‌باشد، تقریباً همه زنان جامعه آماری، موردبررسی و مطالعه قرارمی‌گیرند و می‌توان متغیر مشارکت و توسعه سیاسی را از نظر اکثریت زنان بررسی کرد که این خود یک برتری نسبت به سایر تحقیقات می‌باشد.

چارچوب نظری

از آنجاکه این پژوهش بر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان و میزان تأثیر بر توسعه سیاسی تمرکز دارد، پس متغیرهای اصلی، مشارکت سیاسی، مشارکت اجتماعی، مشارکت فرهنگی و توسعه سیاسی مورد مداخله می‌باشد که در مشارکت اجتماعی زنان با زیرمجموعه‌های: اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی، همبستگی اجتماعی، امنیت اجتماعی و دیگرگونی ارزش‌ها از نظریات پاتنام، ماری لوین و هانتینگتون مدنظر بوده است. در متغیر مشارکت سیاسی زنان با زیرمجموعه‌های: شرکت آگاهانه در عرصه‌های سیاسی (شرکت در انتخابات...)، تنوع ساختاری وعدم بیگانگی از نظریات لیپست ولوسین پای بهره برده است. در متغیر مشارکت فرهنگی زنان با زیرمجموعه‌های: میزان آگاهی، آزادی رسانه‌ها، استفاده از رسانه، تحصیلات و شغل از نظریات ماری لوین، پیترو سون، لیپست و اینگلهارت استفاده‌شده است. نهایتاً متغیر اصلی توسعه سیاسی با زیرمجموعه‌های کلیه متغیرهای تحقیق (مشارکت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی) از نظریات متفکران مذکور انتخاب و مورد ارزیابی و سنجش قرارگرفته است. در همین راستا مدل نظری تحقیق نیز بر اساس این نظریه‌ها و متغیرهای دخیل در آن، تنظیم و ارائه‌شده است.

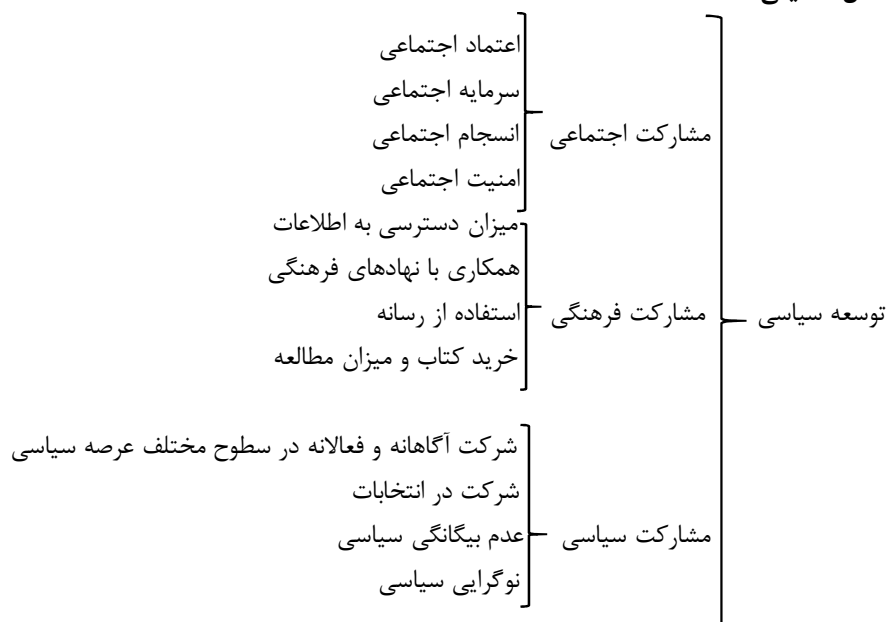

میزان تاثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی .../کیوانفر، پوریانی و خیری

جدول ۱: چارچوب نظری پژوهش

مکتب	شاخص‌ها	متغیرها	نظریه پرداز
نوسازی-توسعه	مشارکت-تحصیلات-اطلاعات	تحصیلات، اطلاعات سیاسی، مشارکت فعالانه- مشارکت سیاسی-موقعیت اجتماعی	اینگله‌هارت
توسعه سیاسی	مشارکت سیاسی، توسعه سیاسی	پاسخگویی، تنوع ساختاری، تخصصی شدن، بسیج عمومی، نوگرایی سیاسی	لوسین پای
توسعه سیاسی	مشارکت سیاسی، مشارکت اجتماعی	درآمد، تحصیلات، شغل، محل سکونت، تأهل، منزلت، جنسیت، سن، مذهب و...	لیپست
نوسازی، توسعه سیاسی	همبستگی اجتماعی، سرمایه اجتماعی	سرمایه اجتماعی، مدرن‌تیه اجتماعی اقتصادی، جامعه مدنی، اعتماد	رابرت پاتنام
نوسازی	نوسازی، مشارکت، مشارکت سیاسی، مشارکت اجتماعی	مشارکت، نوسازی، نخبگان، عضویت در گروه‌ها، انسان نوگرا، دگرگونی ارزش‌ها در افراد	ساموئل هانتینگتون
رویکرد روانشناختی	بیگانگی سیاسی و بیگانگی اجتماعی، خود بی‌زاری، بی‌هنجاری	بیگانگی سیاسی و اجتماعی، انفصال از نظام سیاسی، احساس خطر در انجام رفتار، بی‌معنایی	ماری لوین
توسعه سیاسی	فرهنگ‌سازی سیاسی، مصرف کالاهای فرهنگی	رسانه، آگاهی، آزادی رسانه‌ها	ریچارد پیترسون

مدل تحلیلی

لوسین پای، توسعه را در معنای مختلف زیر بکار برده است:

۱- استلزامات سیاسی توسعه اقتصادی ۲- سیاست نمونه جوامع سنتی ۳- نوگرایی سیاسی
۴- عملکرد دولت - ملت ۵- توسعه اداری - اقتصادی ۶- بسیج عمومی و مشارکت ۷- استقرار
دموکراسی ۸- تغییر و تحول منظم و باثبات ۹- بسیج و قدرت. (ازکیا، غفاری، ۵۱: ۱۳۹۳).

سیمور مارتین لیپست، معتقد است که شرایطی که به مشارکت بالای اعضای گروه می‌انجامد در مقایسه با موقعیت‌هایی که در آن افراد علاقه و مشارکت کمتری در فرایندهای سیاسی دارند یکسان است. مهم‌ترین متغیرهایی که لیپست بر آن‌ها تأکید می‌ورزد عبارت‌اند از: درآمد، تحصیلات، شغل، رنگ (سیاه‌پوست، سفیدپوست)، سن، جنس، محل سکونت، وضعیت تأهل، وضعیت و سامان جامعه (محسنی تبریزی، ۱۳۷۵: ۹۳).

ساموئل هانتینگتون: دو نوع جامعه سیاسی را در نظر می‌گیرد: سنتی و مدرن. در یک جامعه سیاسی سنتی، تقاضای مشارکت سیاسی افزایش نمی‌یابد. در نقطه مقابل این جوامع، جامعه سیاسی مدرن وجود دارد به دلیل اقتضائات زندگی اجتماعی و بالا بودن میزان تقاضای مشارکت سیاسی، سازوکارهای سنتی از عهده پاسخگویی به درخواست مشارکت سیاسی گروه‌های خواهان مشارکت بر نمی‌آیند و به جای آن‌ها نهادهای سیاسی، عهده‌دار نگه داشتن اقتدار و ثبات سیاسی حکومت هستند. اگر نوسازی سیاسی انجام نشود و گروه‌های نوظهور جذب نظام نشوند، توسعه سیاسی بیرونی شکل می‌گیرد که به بی‌ثباتی به انواع طرق کودتا، شورش، طغیان، جنگ استقلال‌طلبانه و انقلاب منجر می‌گردد و این شرایط تنها در جوامع در حال گذار به وقوع می‌پیوندد. (مشیرزاده، ۱۳۷۵).

از نظر پاتنام اعتماد یکی از اجزای اصلی سرمایه اجتماعی است. اعتماد همکاری را تسهیل می‌کند و هر چه سطح اعتماد در جامعه‌ای بیشتر باشد، احتمال همکاری بیشتری است. در جوامعی که مردم مطمئن هستند که اعتماد مورد سوء استفاده قرار نمی‌گیرد بیشتر به مبادله و معامله می‌پردازند و این مبادلات خود به توسعه هنجار متقابل عمومی منتهی می‌شود. از طرفی مردمی که باهم ارتباط نزدیک دارند و دارای حس مشارکت متقابل‌اند اجازه نمی‌دهند سیاست‌هایی شکل بگیرد که شکاف بین فقرا و ثروتمندان را گسترده سازد. (نظری، بشیری گیوی، جنتی، ۱۳۹۲)

پیتر سون در مسیر فرهنگ سازی سیاسی برای نیل به توسعه سیاسی جوامع مجبورند سه اصل نسبتاً ناسازگار را باهم سازگار کنند، آزادی و انتخاب فرد، آزادی رسانه و تعهد رسانه نسبت به جامعه. برای حل این ناسازگاری‌های بالقوه راه‌حل واحدی وجود ندارد، اما نظریه مذکور به دو راه‌حل اصلی متمایل است... اول رشد نهادهای عمومی، اما مستقل برای مدیریت پخش امواج (تحولی که به نوبه‌ی

میزان تاثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی .../کیوانفر، پوریانی و خیری

خود دامنه و استحکام سیاسی مفهوم مسئولیت اجتماعی را گسترش می‌دهد) و دوّم رشد بیشتر حرفه‌ای‌گرایی همچون ابزار تحقق استانداردهای بالاتر عمل در عین حال که اصل خود - مدیریتی رسانه‌ها نیز حفظ می‌شود... (هانتینگتون، ۱۳۷۹: ۳۴).

ماری لوین، بیگانگی سیاسی- اجتماعی واقعیتی فکری است که در آن فرد احساس می‌کند بخشی از روند اجتماعی و سیاسی جامعه نیست، و معتقد است که شرکت او موجب تغییری نمی‌شود. بیگانگی اجتماعی- سیاسی ممکن است به صورت احساس بی‌قدرتی، بی‌معنی بودن، بیگانه شدن از فعالیت اجتماعی و بی‌هنجاری بروز کند. احساس بی‌قدرتی آن‌ها ناشی از این عقیده است که اجتماع را رأی‌دهندگان کنترل نمی‌کند بلکه اقلیتی قدرتمند و با نفوذ که به‌رغم نتایج انتخابات در موضوع کنترل باقی می‌ماند اداره می‌کند و احساس بی‌قدرتی نیز متقابلاً این عقیده را تقویت می‌کند. (علمی، تقی‌لو، موسی زاده، ۱۳۹۱: ۴).

اینگلهارت معتقد است، مشارکت افراد در جامعه تحت تأثیر متغیرهایی مانند تحصیلات رسمی، موقعیت‌های اقتصادی - اجتماعی، سطوح مهارت اطلاعات، تجربه‌های شغلی افراد و تقلیل تفاوت‌های جنسی در وظایف سیاسی می‌باشد. وی همچنین معتقد است سه عامل باعث افزایش مشارکت زنان در مغرب زمین شده است، ارتقاء تحصیلات و اطلاعات سیاسی، تغییر هنجارهای حاکم بر مشارکت زنان و تغییر در اولویت‌های ارزشی که کمتر بر نیازهای آنی تأکید داشته و بر حق اظهارنظر تأکید می‌ورزند. (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۳۷۸).

بنابر نظریات فوق و رویکردهای مذکور با توجه به شرایط اجتماعی، سیاسی، فرهنگی زنان ایران و روند پیشرفت و توسعه سیاسی در چهار دهه اخیر، واکاوی فرایند مشارکت زنان و توسعه سیاسی شامل، شناسایی و ایجاد شبکه‌های اجتماعی برای فعالیت‌های زنان (انجیوها)، تقویت مشارکت مدنی زنان در عرصه‌های سیاسی، افزایش رفاه و آسایش، امنیت اجتماعی، عدالت جنسیتی و نهایتاً رسیدن به پیشرفت و توسعه بر اساس فرهنگ و سنت ایرانی اسلامی از منظر جامعه‌شناختی بسیار مهم می‌باشد.

هدف اصلی تحقیق

هدف اصلی این تحقیق بررسی میزان تأثیر مشارکت زنان (مشارکت فرهنگی، اجتماعی، سیاسی) بر توسعه سیاسی در استان مرکزی در سال‌های طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۹۵ می‌باشد.

سؤال اصلی

تا چه میزان مشارکت زنان (مشارکت فرهنگی، اجتماعی، سیاسی) بر توسعه سیاسی در استان مرکزی

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۱۸، شماره ۵۸، بهار ۱۴۰۱

در سال‌های طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۸۵ تاثیر دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی: بین میزان تأثیر مشارکت زنان و توسعه سیاسی رابطه وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی

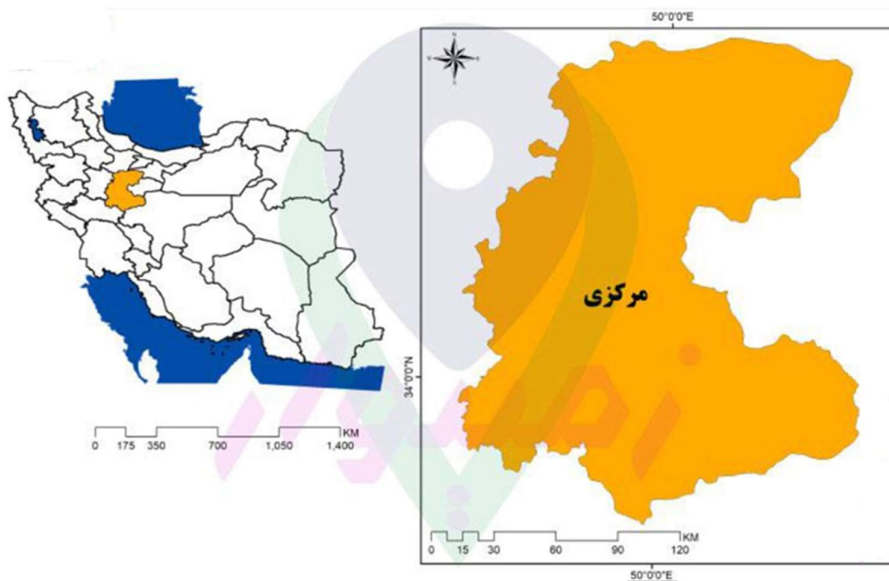
۱- بین میزان تأثیر مشارکت سیاسی زنان و توسعه سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

۲- بین میزان تأثیر مشارکت اجتماعی زنان و توسعه سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

۳- بین میزان تأثیر مشارکت فرهنگی زنان و توسعه سیاسی رابطه معناداری وجود دارد.

جامعه آماری، نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش جمعیت زنان بالغ ۱۸ سال به بالای ۱۲ شهرستان استان مرکزی در شهرستان‌های آشتیان، اراک، تفرش، خنداب، خمین، دلیرجان، زرنویه، ساوه، شازند، فراهان، کمیجان و محلات که حدوداً ۴۴۸۲۲۶ نفر می‌باشد در نظر گرفته شده است که از این تعداد با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای از طریق محاسبه فرمول کوکران حجم نمونه آماری ۳۸۳ نفر انتخاب شده است.

میزان تأثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی .../کیوانفر، پوربانی و خیری

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی است و از نظر روش پیمایشی، توصیفی تحلیلی است. برای بررسی میزان تأثیر مشارکت سیاسی اجتماعی، فرهنگی زنان و روند توسعه سیاسی در استان مرکزی ابتدا به بررسی وضعیت میزان مشارکت در ۱۲ شهرستان استان، با در نظر گرفتن شاخص‌های توسعه سیاسی و نهایتاً با ترسیم جدول آماری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، داده‌ها پرداخته شده است. همچنین با آزمون‌های آماری کمی (رگرسیون) به تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق نرم‌افزار spss پرداخته شده است. جهت احتساب اعتبار شاخص‌ها از اعتبار محتوایی، صوری کیفی و جهت احتساب روایی شاخص‌ها از ضریب آلفای کرونباخ با دامنه صفر تا یک استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه می‌باشد. پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت و سوال‌های آن از نوع سوال‌های بسته و پنج گزینه‌ای بوده است. سوال‌ها برای سنجش میزان تأثیر مشارکت اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و تنظیم و طراحی شده است.

یافته‌های تحقیق

نتایج آمار توصیفی

جدول ۱: توزیع درصد فراوانی پاسخگویان به تفکیک سن، شهر، وضعیت تأهل، میزان تحصیلات

نام متغیر	تفکیک طیف سنی	فراوانی	درصد
سن	۱۸-۳۰ سال	۷۵	۱۹
	۳۱-۳۸ سال	۱۰۵	۲۷
	۳۹-۴۶ سال	۶۵	۱۸
	۴۷-۵۴ سال	۵۰	۱۳

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۱۸، شماره ۵۸، بهار ۱۴۰۱

نام متغیر	تفکیک طیف سنی	فراوانی	درصد
	۵۵ سال و بیشتر	۸۹	۲۳
وضعیت تأهل	مجرد	۱۵۰	۳۹/۰۶
	متأهل	۱۵۴	۴۰/۸۹
میزان تحصیلات	دیپلم، کاردانی	۱۳۶	۳۵/۴۱
	کارشناسی	۱۶۸	۴۳/۷۵
	کارشناسی ارشد و دکتری	۸۰	۲۰/۸۴
شهرستان	اراک	۱۰۰	۲۶/۰۴
	آشتیان	۳۰	۷/۸۱
	زرنديه	۲۵	۶/۵۱
	دلیجان	۳۰	۷/۸۱
	شازند	۲۲	۵/۷۳
	ساوه	۲۵	۶/۵۱
	محلات	۳۵	۹/۱۱
	خمین	۲۰	۵/۲۱
	تفرش	۳۰	۷/۸۱
	کمیجان	۳۲	۸/۳۳
	فراهان	۱۵	۳/۹۱
	خنداب	۲۰	۵/۲۱
	آشتیان	۲۰	۷/۷۲
	زرنديه	۱۷	۶/۵۶
	دلیجان	۲۰	۷/۷۲
	شازند	۱۵	۵/۷۹
	ساوه	۱۷	۶/۵۶
	محلات	۲۴	۹/۲۷
	خمین	۱۴	۵/۴۱
	تفرش	۲۰	۷/۷۲
کمیجان	۲۱	۸/۱۱	
فراهان	۱۰	۳/۸۶	
خنداب	۱۴	۵/۴۱	

میزان تاثیر مشارکت سیاسی، اجتماعی و فرهنگی زنان بر توسعه سیاسی ... / کیوانفر، پوریانی و خیری

استفاده از ضریب آلفای کرونباخ شاخص کاملاً مناسب برای به دست آوردن اعتبار و هماهنگی درونی بین سؤالات و مؤلفه‌های آن در پرسشنامه مربوط به این پژوهش است.

از همین رو با استفاده از نرم‌افزار SPSS به محاسبه‌ی این مقدار پرداخته‌شده که به‌قرار جدول زیر است:

جدول (۳-۲) میزان پایایی بر اساس متغیرهای تحقیق

متغیر	ضریب آلفای کرونباخ
مشارکت فرهنگی	۰/۷۶۶
مشارکت اجتماعی	۰/۷۹۶
مشارکت سیاسی	۰/۷۸۲
توسعه سیاسی	۰/۷۶۳
کل	۰/۷۷۷

ارقام جدول نشان می‌دهد که پرسش‌نامه‌ی بهره‌وری دارای پایایی ۰/۷۷۷ می‌باشد.

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که بین میزان مشارکت زنان (مشارکت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی) و توسعه سیاسی در سطح خطای ۰,۰۵، رابطه‌ی مثبت و معناداری دارد.

نتایج آمار استنباطی

فرضیه فرعی اول: بین میزان تأثیر مشارکت فرهنگی زنان و توسعه سیاسی رابطه‌ی مثبت و معناداری دارد.

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که مشارکت فرهنگی زنان در سطح خطای ۰,۰۵، بر توسعه سیاسی تأثیر مثبت و معناداری داشت، میزان تأثیر مشارکت سیاسی بر توسعه سیاسی ۳۸/۶ می‌باشد.

فرضیه فرعی دوم: بین میزان تأثیر مشارکت اجتماعی زنان و توسعه سیاسی رابطه‌ی مثبت و معناداری دارد.

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که مشارکت اجتماعی زنان در سطح خطای ۰,۰۵، بر توسعه سیاسی تأثیر مثبت و معناداری داشت، میزان تأثیر مشارکت اجتماعی بر متغیر توسعه سیاسی ۴۲/۵ می‌باشد.

فرضیه فرعی سوم: بین میزان تأثیر مشارکت سیاسی زنان و توسعه سیاسی رابطه‌ی مثبت و معناداری دارد.

نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که مشارکت فرهنگی زنان در سطح خطای ۰,۰۵، بر توسعه سیاسی تأثیر مثبت و معناداری داشت، میزان تأثیرگذاری متغیر مشارکت فرهنگی بر توسعه سیاسی ۵۳/۳

می‌باشد.

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۱۸، شماره ۵۸، بهار ۱۴۰۱

فرضیه اصلی: بین میزان تأثیر مشارکت فرهنگی، اجتماعی، سیاسی زنان و توسعه سیاسی رابطه وجود دارد.

نتایج به دست آمده نشان داد که مشارکت اجتماعی، سیاسی و فرهنگی زنان در سطح خطای ۰,۰۵، بر توسعه سیاسی تأثیر دارد. ضرایب معادله رگرسیونی آزمون رگرسیون تأثیر مشارکت اجتماعی، سیاسی و فرهنگی زنان بر متغیر وابسته توسعه سیاسی در زیر نشان داده شده است:

جدول (۲) ضرایب معادله رگرسیونی آزمون رگرسیون با متغیر وابسته توسعه سیاسی

سطح معنی داری	آماره (t)	ضرایب استاندارد شده	ضرایب استاندارد نشده		مدل
			Std. Error	B	
۰/۰۰۰	۳/۸۱۸		۰/۱۰۷	۰/۶۸۱	مقدار ثابت
۰/۰۱۳	۲/۵۸۹	۰/۱۸۷	۰/۰۵۹	۰/۱۹۳	مشارکت فرهنگی
۰/۰۰۰	۶/۵۳۰	۰/۳۲۳	۰/۰۳۶	۰/۲۳۶	مشارکت اجتماعی
۰/۰۳۵	۲/۴۷۶	۰/۱۲۴	۰/۰۵۸	۰/۱۲۸	مشارکت سیاسی

میزان تأثیر مشارکت سیاسی، فرهنگی، اجتماعی زنان بر توسعه سیاسی

جدول (۳) میزان تأثیر اشکال مختلف مشارکت بر توسعه سیاسی

میزان تأثیر	متغیر
۵۳/۳	مشارکت سیاسی
۴۲/۵	مشارکت اجتماعی
۳۸/۳	مشارکت فرهنگی

همان گونه که از جدول فوق قابل ملاحظه است میزان تأثیر مشارکت سیاسی زنان ۵۳/۳ درصد، میزان تأثیر مشارکت اجتماعی زنان ۴۲/۵ درصد، مشارکت فرهنگی زنان ۳۸/۶ درصد بر توسعه سیاسی می باشد. با توجه به اعداد به دست آمده می توان گفت میزان تأثیر مشارکت سیاسی زنان بیشترین تأثیر و مشارکت فرهنگی زنان کمترین تأثیر را دارد. بررسی روند توسعه سیاسی با توجه به میزان تأثیر مشارکت زنان در ایران نشان می دهد زمینه های رقابت سیاسی زنان، مشارکت زنان، افزایش تشکلهای و انجیبوی های سیاسی زنان، ایجاد جامعه مدنی و مردم سالاری در تمامی حوزه ها نیاز به توجه بیشتری دارد تا سبب تغییر شرایط موجود، مشارکت بالای زنان و فرایند پیشرفت و شکل گیری توسعه سیاسی را فراهم نماید. وجود الگویی بومی و متناسب با آرمان های ایرانی اسلامی از توسعه سیاسی جهت حضور و مشارکت بیشتر زنان برای نظام سیاسی و دولتمردان ایران در تدوین برنامه های چند ساله بسیار مهم و ضروری است.

نتیجه گیری

در این پژوهش که باهدف بررسی میزان تأثیر مشارکت اجتماعی، فرهنگی و سیاسی زنان، بر توسعه سیاسی در استان مرکزی انجام شد، نتایج به دست آمده نشان داد که بین میزان مشارکت اجتماعی زنان با زیرمجموعه های اعتماد اجتماعی، امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی بر توسعه سیاسی در استان مرکزی رابطه معناداری وجود دارد. بین میزان تأثیر مشارکت فرهنگی زنان با زیرمجموعه های خرید و مطالعه کتاب، آگاهی و استفاده از رسانه، همکاری با نهادهای فرهنگی و توسعه سیاسی در این استان رابطه تنگاتنگی وجود دارد. بین میزان تأثیر مشارکت سیاسی با زیرمجموعه های مشارکت در انتخابات، عضویت در گروه های اجتماعی و شرکت فعالانه در عرصه های سیاسی، عدم بیگانگی سیاسی، رقابت گروه های اجتماعی (انجیوها)، رابطه ی مستقیم و تنگاتنگی وجود دارد. و از بین متغیرهای مذکور، مشارکت سیاسی زنان بیشترین تأثیرگذاری و مشارکت فرهنگی کمترین تأثیرگذاری را بر توسعه سیاسی دارد. پس می توان نتیجه گرفت، باید عوامل تأثیرگذار بر مشارکت زنان در زمینه فرهنگی از قبیل استفاده از رسانه های جمعی، دسترسی به اطلاعات، خرید کتاب، مطالعه کتاب در زمینه اجتماعی از قبیل اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، امنیت اجتماعی، سرمایه اجتماعی، عدالت جنسیتی، در زمینه سیاسی از قبیل ایجاد فضای باز سیاسی در انتخابات و پاسخگویی به مشکلات زنان، شناسایی، تقویت، ارتقاء و افزایش یابند تا زیرساخت های اساسی توسعه سیاسی در استان سریع تر شکل گیرد.

پیشنهادهای راهبردی:

۱- با توجه به مساله مشارکت زنان و توسعه سیاسی در این استان و بر اساس میزان تأثیر هر کدام از صور مشارکت برای تحقق زیرساخت های توسعه سیاسی، اتخاذ روش های علمی به ویژه در سیاست گذاری ها و مدیریت توسعه شهری در شهرهایی از این استان که از فقر شهری رنج می برند لازم و ضروری است، به عبارتی با ایجاد زیرساخت های فعالیت و مشارکت زنان در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شهرستان های محروم این استان (فراهان، تفرش، کمیجان، آشتیان، زرنديه، خنداب) در مسیر توسعه قرار گیرند.

۲- از آنجائی که اراک و ساوه که قطب صنعت این استان محسوب شده و جزو شهرهای برخوردار هستند با توجه به توسعه یافتگی صنعتی، شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی برای زندگی زنان بهتر بوده و میزان مشارکت بهتری را شاهد بوده ایم، باید سیاست تمرکززدایی و انحصار قدرت اقتصادی را از میان برداشت و از ایجاد صنایع بیشتر در این شهرها جلوگیری کرد و به توسعه مناطق محروم جهت مشارکت بیشتر زنان در این استان پرداخت.

۳- باید زیرساخت فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی برای جذب زنان در سایر شهرهای نیمه بر خودار و محروم ایجاد گردد و مراکز آموزشی و فرهنگی اجتماعی موجود تقویت شود.

۴- پتانسیل‌های موجود زنان در شهرستان‌های نیمه محروم و محروم، مثل صنایع دستی و خانگی زنان در شهرستان‌های شازند و محلات، شیوه‌های جدید تولید محصولات دست‌ساز و هنرهای خانگی زنان در شهرهای شازند، خنداب، شناسایی استفاده، و تقویت شود.

۵- ایجاد ارتباط فرا منطقه‌ای زنان در زمینه‌های، فرهنگی، صنعتی، کشاورزی، اقتصادی، اجتماعی در شهرهای زرنديه، ساوه و اراک به دلیل نزدیکی به تهران فراهم گردد. با رعایت این موارد نهایتاً محرکه توسعه و به‌ویژه توسعه سیاسی را در استان ایجاد کرد.

پیشنهادهای کاربردی:

۱- تأثیر مشارکت همه افراد بالای ۱۸ سال (بالغ) در توسعه سیاسی در این استان، مبحث تحقیقات بعدی قرار گیرد.

۲- تأثیر مشارکت جوانان به‌عنوان عضوی فعال در توسعه سیاسی در این استان، مبحث تحقیقات بعدی قرار گیرد

۳- متغیر مشارکت روانی بسیار کم مورد بررسی قرار گرفته است در صورتی که این متغیر تأثیرگذاری بسیار زیادی بر انواع مشارکت و جامعه‌پذیری افراد دارد، بنابراین بررسی این متغیر در مباحث توسعه ضروری و تأکید می‌گردد.

منابع

- ۱) ازکیا، مصطفی و همکاران، (۱۳۸۹)، "نظریه‌های اجتماعی معاصر توسعه بارویکرد توسعه"، تهران: انتشارات نشر علم، چاپ اول.
- ۲) اینگلههارت، رونالد، (۱۳۷۳)، "تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته"، مترجم مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- ۳) بشیریه، حسین، (۱۳۷۸)، "جامعه مدنی و توسعه سیاسی در ایران"، تهران: انتشارات موسسه نشر نوین.
- ۴) بشیریه، حسین، (۱۳۸۸)، "موانع توسعه سیاسی در ایران"، تهران: انتشارات گام نو.
- ۵) خادمی، عاطفه (۱۴۰۰)، "مقاله فرا تحلیل سیاست‌گذاری‌های جمهوری اسلامی ایران در موضوع اشتغال زنان با تأکید بر تعادل کار و خانواده، زن در توسعه و سیاست، دوره نوزدهم، شماره ۱، ص ۲.
- ۶) زنجانی زاده، هما، (۱۳۸۱)، "مقاله مشارکت سیاسی زنان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن چالش‌های نوین، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره نهم، شماره ۱۹، ص ۹۹.
- ۷) زنگانه، احمد، تلخایی، حمیدرضا، گازرانی فریدون و محسن یوسفی فشکی، (۱۳۹۴)، "مقاله گسترده‌های فضایی فقر شهری اراک" نشریه تحلیل فضایی مخاطرات محیطی، سال دوم، شماره ۱، بهار.
- ۸) فرجی ملائی، امین و هادی علی‌وردی‌لو، (۱۳۹۴)، "مقاله: تحلیل ماتریس فضایی گسست توسعه منطقه‌ای در استان مرکزی". فصلنامه آمایش سرزمین دوره ۷، شماره ۲، پاییز و زمستان.
- ۹) کیوانفر، فروزان، (۱۳۸۱)، "پایان‌نامه کارشناسی ارشد" بررسی دیدگاه‌های فمینیستی زنان شاغل در آموزش و پرورش شهر اراک.
- ۱۰) گلابی، فاطمه و فتانه حاجیلو، (۱۳۹۱)، "مقاله بررسی جامعه‌شناختی برخی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی زنان (مطالعه موردی استان آذربایجان"، فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، شماره ۱، ص ۱۷۵.
- ۱۱) ماجدی، حمید، عندلیب، علیرضا و زهرا مشارزاده مهربانی، (۱۳۹۴)، "مقاله شناسایی شاخص‌های مؤثر بر مشارکت زنان در طرح توسعه شهری"، فصلنامه علمی پژوهشی مرکز پژوهشی هنر و معماری و شهرسازی سال دوازدهم، دوره پانزدهم، شماره ۳۲، ص ۴.
- ۱۲) محسنی تبریزی، علیرضا، آقاجانی، حسین و اقباله عزیزخانی، (۱۳۹۵)، "مقاله تبیین و مقایسه اجتماعی جوانان در دو جامعه ایران و دوشنبه"، مجله جامعه‌شناسی شهری ایران، دوره پانزدهم، شماره ۳.

فصلنامه تخصصی علوم سیاسی، دوره ۱۸، شماره ۵۸، بهار ۱۴۰۱

۱۳) محسنی تبریزی، علیرضا، مجتبی عبا سی قادی، (۱۳۹۳). "مقاله تبیین جامعه شناسی صور مختلف مشارکت در بین شهروندان خلخال و عوامل مؤثر بر آن"، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال ششم، شماره.

۱۴) مرادی حقیقی، فائزه، موثقی گیلانی، سیداحمد، (۱۳۹۴). مقاله "کارکرد اجتماعی و فرهنگی مذهب در توسعه اقتصادی مالزی"، پژوهشنامه روابط بین‌الملل (مطالعات روابط بین‌الملل)، پاییز، دوره ۸، شماره.

۱۵) مشیرزاده، حمیرا، (۱۳۷۵)، "مروری بر نظریه‌های انقلاب در علوم اجتماعی"، نشریه راهبرد، شماره ۹۰. بهار.

۱۶) نظری، سیدغنی، حسین بشیری گیوی و سعید جنتی (۱۳۹۲)، "مقاله بررسی تأثیر مشارکت سیاسی بر توسعه سیاسی، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران. سال ششم شماره اول.

۱۷) نظری، مینا، علی علی حسینی سید جواد امام‌جمعه زاده، مهدیه پوررنجبر، (۱۳۹۳)، مقاله بررسی رابطه جامعه‌پذیری و مشارکت سیاسی زنان پژوهش‌نامه زنان، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال پنجم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۳، ص ۱۶۱.

۱۸) یاسوری، مجید و معصومه نوروزی نژاد (۱۴۰۰)، "مقاله فرا تحلیل کیفی ابعاد توسعه کارآفرینی زنان روستایی، فصلنامه زن در توسعه و سیاست، دوره نوزدهم، شماره ۱ بهار. ص ۲۳.

19) -Putnam, R. D. (1993) Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy, Princeton: Princeton University press.

20) -Putnam, R. D. (2000) Bowling Alone: The Collapse and Revival of American community, New York: Simon and Schuster.